

המייולדות העבריות והמאמר המוסגר

The Midwives of the Hebrews (or "the Hebrew Midwives"?)

(1 שמות א

(טו) ויאמר מלך מצרים למיולדות העברית אשר שם האחת שפֶרָה ושם השנית פועה: (טז) ויאמר בילדכן את העבריות וראיתן על האבנים אסֶבֶן הוא והמתן אתן ואם־בת הוא וחייה: (יז) ותיראן המיולדות את האלהים ולא עשו כְּאִשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵינָן מִלֶּךְ מִצְרַיִם וַתַּחֲיוּן אֶת־הַיְלָדִים: (יח) ויקרא מלך מצרים למיולדות ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה ותחיון את־הילדים: (יט) ותאמרן המיולדות אל־פרעה כי לא כנשים המצרית העברית כִּי־חַיֹּת הִנֵּה בְטָרִם תִּבּוֹא אֵלֵינוּ הַמִּיֻלְדוֹת וילדו:

(כ) וייטב אלהים למיולדות וירב העם ויעצמו מאד:

(כא) ויהי כִּי־רָאוּ הַמִּיֻלְדוֹת אֶת־הָאֱלֹהִים ויעש להם בתים:

(who built/made what for whom? And why?)

(כב) ויצו פרעה לְכַלְעֵמוּ לְאִמֹר כֹּל־הַבֶּן הַיֻּלָּד כֹּל־הַבַּת תַּחֲיוּן:

15 And the king of Egypt spoke to the *meyaldot ha'Ivriyot*, of whom the name of the one was Siphrah and the name of the other Puah; 16 and he said: 'When you do the office of a midwife to the Hebrew women, you shall look upon the *Ovniyim*: if it be a son, then you shall kill him; but if it be a daughter, then she shall live.' 17 But the midwives feared God, and did not as the king of Egypt commanded them, but saved the male children alive. 18 And the king of Egypt called for the midwives, and said unto them: 'Why have you done this thing, and saved the male children alive?' 19 And the midwives said to Pharaoh: 'Because the Hebrew women are not as the Egyptian women; for they are *Hayot*, and deliver before the midwife comes to them.' 20 And God dealt well with the midwives; and the people multiplied, and waxed very mighty. 21 And it came to pass, because the midwives feared God, that he made them houses. 22 And Pharaoh charged all his people, saying: 'Every son that is born you shall cast into the river, and every daughter you shall save alive.'

(2 שמות ז, יא

ולמך היום אשר צייתני שפטים על־עמי ישראל והניחתי לך מִכָּל־אִיִּבֶיךָ וְהִגִּיד לְךָ ה' כִּי־בֵית יַעֲשֶׂה־לְךָ ה':

(3 דה"א ז, י

ולמימים אשר צייתני שפטים על־עמי ישראל והכנעתי את־כָּל־אִיִּבֶיךָ וְאָגֵד לְךָ וְבֵית יִבְנֶה־לְךָ ה':

(4 דה"א טו, א

ויעש־לוֹ בָתִּים בְּעִיר דְּוִיד וַיִּבֶן מְקוֹם לְאֶרֶץ הָאֱלֹהִים וַיִּטְלוּ אֶהָל:

5) LXX

ἐπειδὴ ἐφοβοῦντο αἱ γυναῖκες τὸν θεόν ἐποίησαν ἑαυταῖς οἰκίας

(6 תרגום אונקלוס שמות א:כא

והוה כד דחילא חיתא מן קדם יי ועבד להון בתין:

(7 שמות רבה (וילנא) פרשת שמות פרשה א סימן יז

ויהי כי יראו המיולדות וגו', רב ולוי, חד אמר בתי כהונה ובתי לויה, וחד אמר בתי מלכות

(8 רש"י שמות א:כ

וויטב אלהים למיולדות - מהו הטובה ויעש להם בתים - בתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין בתים.

ויבן את בית ה' ואת בית המלך. כהונה ולויה מיוכבד, ומלכות ממרים, כדאיתא במסכת סוטה (סוטה יא ב):

(9 אבן עזרא הפירוש הקצר שמות א:כא

ויעש להם בתים - כטעם כי בית יעשה לך יי. והטעם שהרבה זרעם, תגמול שכר שהחיו הן זרע ישראל.

ויאמר הגאון כי עשה להם בתים שהסתירם שם ולא נמצאו:

(10 חזקוני שמות א:כא

ויעש להם בהרבה מקומות מצינו לשון זכר גבי נקבה. ויצל אלוקים את מקנה אביכם ויתן לי ויבואו הרועים ויגרשום. ועוד הרבה בתים אלו בנים, שבניו של אדם נקראו בית. מישנא"א בלע"ז. כמו שמצינו בדוד, והגיד לך כי בית יעשה לך וגו' והקימותי את בניך אחרך וגו' והכינותי את ממלכתו. אף כאן נתן להם בנים והולך ומפרש כיצד. ד"א ויעש להם פרעה בתים לעמוד בם ולא יהיו זזות מהם וצוה להולך שם העבריות בשעת לידתם להשליך היאורה הזכרים

11 הכתב והקבלה שמות א:כא

ויעש להם בתים. עשיית בית נופל על גדולה וכבוד, וכ"ה בשאר לשונות, וכ"כ אצל דוד, כי בית יעש לך ה', והיה מחסד אלהי' שכאשר יראו אלהים ומרו בדבר המלך, מלבד כי לא עשה בהם נקמות, אלא ויעש להם בתים, שעשה משפחותיהם חפשי מעול המסים ומעבודת עבד, שלום צוה עליהם לכבד את ביתם, ויפה תרגמו רבותינו המליצה באמרם בתי כהונה ולוי'; לכן מלת ויעש סתומה, לא פי' מי העושה אם האלהים הנזכר לפניו או מלך מצרים, שבאמת שב על שתייהם, פרעה עשה אותם חפשים, והעושה באמת הוא הש"י, ונאמר להם בסימן הזכר, כי שב על בעלי המילדות והמשפחה (רנ"ו).

12 פסיקתא זוטרתיא (לקח טוב) שמות פרשת שמות פרק א סימן כא

ויעש להם בתים, כיון שראה פרעה שהיו המילדות חומלות את בני ישראל, עמד ותיקן בתים למצריים להיות שכנים לישראל, כיון שנולד בן לישראל הן מרגישים בהם, שהרי התינוק בוכה, וכיון שהתינוק בוכה התינוק של מצרי שכניו בוכה, והן מרגישים ונוטלין אותו חורקין אותו ליאור

13 שכל טוב (בובר) שמות פרשת שמות פרק א סימן כא

ויהי כיראו המילדות את האלהים. כלומר כיון שראה פרעה שהן יראות מלפני הקדוש ברוך הוא, והיו מחיות את הילדים, מיד ויעש להם למצריים בתים. שהרי לא כתב להן לשון נקבה, אלא להם לשון זכר, מלמד שעמד ותיקן בתים למצריים סמוך לבתי ישראל להיותם שכנים להם, שכיון שנולד בן לישראל יהיו הם מרגישים שהתינוק בוכה, ויהיו נוטלין את התינוק משליכין אותו ליאור...

14 רשב"ם שמות א:כא

ויעש להם בתים - לשמרם פן ילכו לעבריות היולדות. וגם ויצו פרעה לכל עמו:

15 (רבינו) בחיי שמות א:כא

ובאור הכתוב על דרך הפשט, ויהי כאשר יראו המילדות את האלהים, יותר מיראת המלך והיו מחיות את הזכרים, ויעש להם בתים, לישראל, כלומר שהושיב להם שומרים והעמיד בית מצרי אחד בין שני בתים של ישראל כדי שלא יוכלו להסתיר הילדים מהם. וכן ותען להם מרים, חוזר לישראל ולא לנשים היוצאות אחריה. ויש שפירשו בתים בתי כלאים, שיהיו סגורות שם לעולם.

16 מלב"ם שמות א:כא

ויהי. ובאשר ידע פרעה האמת כי יראו המילדות את האלהים, שמה שנמנעו מהמית את הילדים היה מיראת אלהים ולכן התיאש מהפיק זממו עוד על"י המילדות שידע שלא ימלאו פקודתו, ולכן היה מוכרח לגזור גזרת רצח הזה בפרהסיא בפקודת מלך, הגם שהוא לבושת ולכלמה, והיה עצתו כי עשה להם בתים ופירושו כמ"ש הר"א עשה בתים מיוחדים ששם ישבו המילדות בקביעות, כדי שכל עת שיצטוך איש להמילדת יוכרח לקראם מן הבתים, ששם ישבו גם ממוני המלך וידעו מי היולדת היושבת על המשבר, ולא יכלו המילדות להעלים דבר כי לא יכלו ללכת מן הבתים בלא רשות ובלא הודעה לאיזה מקום הן הולכות:

17 ר' חיים פלטיאל שמות א:כא

ויעש להם בתים. י"ל שפרעה עשה בתים למילדות כדי לסגורם שלא היו יוצאות, א"ל ויעש בתים למצרים אצל ישראלים כדי שישמעו אם יולידו והיינו דכתיב ויצו פרעה לכל עמו לאמר, לאותם הדרים בין הישראלים כל הבן וגו'.

18 אברבנאל שמות א

ואמנם אמרו עוד ויהי כיראו המילדות את האלהים ויעש להם בתים אפשר לפרשו מלשון ביעשה להן אלהים שהוא רמז לעושר ולכבוד יאמר שנתן למילדות ולכל אחת מהן בית והון ובנים ובנות והם בתים מלאים כל טוב. ומאשר אמר הכתוב ויעש להם בתים מלשון זכר ולא אמר ויעש להן בלשון נקבה יש לפרש ויעש להם בתים על ישראל שבסבת יראת המילדות את האלהים ולא המיתו הילדים נתברו העם והוא אמרו ויעש להם בתים שירבו הבנים והבנות הוא באמת עצם הבתים. ואפשר לפרש שאין ויעש להם בתים חזר להב"ה ואינו מכלל ההטבה שנזכר למעלה אבל שהוא סמוך וקשור עם מה שכתוב אחריו ויעשה לכל עמו לאמר כל הבן הילוד וגו' ויהיה ענין הכתוב כן שכאשר התנצלו המילדות שלא היו נקראות להוליד את העבריו' במהירות ויהיטא אלא באיחור גדול עד שמפני זה בטרם תבא אליהן המילדת ילדו הנה המלך לתקן זה עשה להן בתים רשומות ומצוינות שכל אדם ידע ויכיר זה בית המילדת כדי שכל אשה בטרם תבא חבל לה תקרא את המילדת ועם זה בסמוך צוה לכל עמו לאמר שבשמעם קול דופק בבתי המילדות ילכו אחריהן וכל הבן הילוד ישליכו היאורה וכל הבת יחיון לעבוד ולמשא כאח' מהשפחות ותהיה לפי זה מלת להם כמו להן ורבים בכתוב ככה. כמו ויעל אלהים את מקנה אביהם ויחגלו. ובעבור שנסמך ויעשה לכל עמו לענין המילדות לכן אמר בסתם כל הבן הילוד ולא פי' מן העבריות כי בידוע שעליהם היתה הגזרה.

19 שמות פרק א, י

הָבָה נִתְחַכְמָה לָּךְ פְּרִדְרִיבָה וְהָיָה כִּי־תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹכַף גַּם־הוּא עַל־שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַסְבָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ:
הָבָה נִתְחַכְמָה לָּךְ פְּרִדְרִיבָה וְהָיָה כִּי־תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹכַף גַּם־הוּא עַל־שְׂנְאֵינוּ וְנִלְחַסְבָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ: (ע"פ רע"ס - המאמר המוסגר)

20 שמות א

(טו) וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְמִילֵדֹת הָעִבְרִית אֲשֶׁר שֵׁם הָאִחַת שִׁפְרָה וְשֵׁם הַשְּׁנִיית פּוּעָה: (טז) וַיֹּאמֶר בְּיַלְדֵיכֶן אֶת־הָעִבְרִיֹת וְרֵאיתֶן עַל־הָאֲבָנִים אֲסֹבֵן הוּא וְהַמֵּתָן אֲתוֹ וְאֲסֹבֵת הוּא וְחַיָּה:

[יז] וְתִירָאן הַמִּילֵדֹת אֶת־הָאֲלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהִין מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְתַחֲיוּן אֶת־הַיְלָדִים:

(יח) וַיִּקְרָא מֶלֶךְ־מִצְרַיִם לְמַלְלֹת וַיֹּאמֶר לָתֵן מְדוּעַ עֲשִׂיתֶן הַדָּבָר הַזֶּה וְתַחֲיוּן אֶת־הַיְלָדִים:

(יט) וְהַתְּאֵמַר הַמִּילֵדֹת אֶל־פְּרָעָה כִּי לֹא בְּנָשִׁים הַמִּצְרִיֹת הַעִבְרִיֹת הָיָה בְּטָרִם תִּבְּרָא אֱלֹהֵן הַמִּילֵדֹת וְיִלְדוּ:

(כ) וַיִּטֵּב אֱלֹהִים לְמִילֵדֹת וַיְרִב הָעָם וַיַּעֲצֵמוּ מְאֹד: (כא) וַיְהִי כִּי־יָרְאוּ הַמִּילֵדֹת אֶת־הָאֲלֹהִים

וַיַּעַשׂ לָהֶם בְּתָיִם: (כב) וַיַּצֵּן פְּרָעָה לְכָל־עַמּוֹ לְאֹמֶר כָּל־הַבֵּן הַיְלֹוד הַיִּאֲרָה תִשְׁלַיְכֶהוּ וְכָל־הַבֶּתֶת תַּחֲיוּן: